

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 20. julija 1864.

Gospodarske stvari.

Gospodarjem in gospodinjam.

Vsaki gospodar, naj je velik posestnik ali mali kajzarček, ako krave redi, pričakuje od njih obilo obilo mleka. Krava srednje velikosti daje po teletu pri dostojni piči in skrbnem gleštanju:

skoz	40 dni	400	bokalov	mleka,
„	90 „	320	„	„
„	90 „	240	„	„
„	80 „	160	„	„

po takem skoz 300 dni 1120 bokalov mleka.

Na rodu in plemenu je veliko ležeče, da ima krava več mleka. Al razločki so med kravami pri istem plemenu, da ene so bolj mlekarce memo drugih. Zakaj pa to? nam učeni možje do zdaj še niso natančno razodeli. Oni le pravijo, da iz krvi se dela vse; če obrača kaka živina svojo kri posebno za osnovo mesa in maščobe, ne more obilo mleka napravljati; zato so dobre mlekarce, če tudi se jim obilo in dobre klaje daje, vedno le bolj suhe (kumrne).

Kakošne so po zunanji podobi dobre molzne krave? Skušnje nam odgovorijo na to vprašanje, da dobre molzne krave imajo drobno in bolj suho glavo, kratke pa tanke rogé, pohleven kravji- in ne volovsk obraz, velikosti so srednje, prsi imajo široke, široke medenice in širok križ, kosti tanke in plošnate, tanko in lahko sèm ter tjè premikavno kožo, debele mlečnate žile na trebuhu, veliko pa mehko vime, sesce dolge in precej razprostrene eden od drugoga, dolg pa tenak rep. Dobra molzna krava ne serje mehko, če tudi dobiva sirovo, poparjeno, oprazeno ali namočeno krmo. Kolikor stareji prihaja krava, toliko manj ima tudi mleka in manj dobrega.

Če tedaj gospodar teleta mlečnih krav — in sicer tretje tele do šestega — naj so junčiki ali telice — si ohrani za pleme, — če najmanj po 6 tednov sesajo in se po plemenu spuščajo, kadar so pol drugo leto stare ali 2 leti, porok smo mu, da si bo res prav izvrstne mlekarice priredil.

Toda, kdor hoče tudi delj časa dobro molzno kravo imeti, ji mora tudi pridno streči, dobro rediti in skrbno napajati jo.

Kar se tiče strežbe, se mora skrbeti, da so krave same po životu čedne in snažne, da je čeden in zračen hlev, — da je primerno gorak, in da se ž njimi lepo ravna. Čednost je po starem prigovoru pol živeža, zakaj tudi po koži ali kakor se navadno pravi, „skozi kožo“ se redi živina.

Kri se razliva iz srca po raznih žilah na vse kraje života in s pomočjo kožne delavnosti se razkroji v tri dele: en del se izhlapi iz kože; to je kožno hlapljenje

in pot; drugi del se porabi v životu za meso, mast, kite, kosti in sto drugih reči, — in tretji pa, ki za živež ni pripraven, se v žile vlije, da zopet nazaj k srcu priteče in se odtod v pljuča pretaka, kjer se z dotiko zunanjega zraka po sopenju zopet predela v dobro kri. Godi se to trojno razkrojevanje krvi skor enako tako, kar se godi, kadar les ali kaka druga stvar gorí. Kar je tukaj dim, je tam kožni sopár in pot; kar je plamen pri ognji, je tukaj poraba krvi za meso, mast itd.; kar pa krvi ostane že podelane, je tū pepél.

Če tedaj v kakem hlevu živina v mlaki in gnojnici do kolen stoji, če so zadnje bedra, vamp itd. s prisušnim blatom, kakor s trdo skorjo okidani, takrat se gospodarju lahko reče, ki ima svojo živino v taki nesnagi, da se mu še celó ne sanja ne, čemu ima živina kožo, da koža ni mrtev meh, ampak da ima na milijone luknjic, po katerih iz sebe meče, kar je za nič, in v se jemlje iz zraka redivnih stvari.

Če je pa še zraven tega v hlevu zrak z amonijakovimi sopari navdan, ki v nos in oči dregajo in zbadajo, — če je v hlevu huda vročina ali silni mraz, če brenčé celi roji muh in brencljnov okrog hlevnih vrat, takrat je nemarnost pri živinoreji priklopela na najvišjo stopnjo, in ob tla je srečna živinoreja.

Kjer se pa nahaja živina ostrigljana in očesana, vime čedno, polno in mehko, hlev zračen, primerno gorak, to je, da 15 do 17 stopinj in ne več toplote ima, je vrlo nastlan in tako napravljen, da se scavnica in gnojnica iz njega ocejate, takemu gospodarju se lahko na vse usta reče, da je umen in moder gospodar.

(Konec prihodnjič.)

Živinozdravilsk svét.

Izpod Mihovega se nam je pisalo, „da so pobili pretekli teden dva vola, ktera sta se 8 dni grozno trpinčila, sèm ter tjè se metala, kakor da bi norela; noben zdravnik jima ni vedil pomagati. — Še le pri crknjenih se je spoznalo, da sta se bila sparjene detelje nažrla. Ali ni nobene moči zoper tako živinsko bolezen?“

Odgovor. Sparjena detelja je zeló nevarna živini in težko je, jo ozdraviti, zlasti ako se pomoči ne išče brž izzačetka bolezní. Al iz popisa pričujočega je podobna, da možje niso spoznali bolezní, ktera drugoga ni bila, kakor da je živino klalo (in morebiti tudi napenjalo), in da so se ji pozneje čeva in želodec vneli. Prva je pri taki bolezní, čeva izprazniti s tem, da se živina klišтира z žajfnico in soljo, — da se ji vlija olja in grenjke soli, — če jo pa napenja, živega apna itd. Al k vsemu temu je treba podučenega človeka, da presodi, kaj je, in potem pravo stori.

gospodarske, obrtniške in narodne

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 27. julija 1864.

Gospodarske stvari.

Kranjskim svilorejcem.

Spodletelo nam je upanje, ki smo ga izprva letos imeli na bogat pridelek zdravih in čvrstih svilnih črvičev; le sèm ter tjà so ostali dobri brez madeža, za seme pripravni, ki so jih Lahi pobrali po 5 do 7 gold. funt za seme; veliko pridelka pa še za svilo (žido) ne bode dobro. V tacihi okoljščinah ni mogoče, da bi kranjska svilorejna družba pričela letos svojo delavnost tako, kakor je bilo v „Novicah“ napovedano. Da pa vendar svilorejec, ki ni prodal svojega pridelka kam drugam, more umorjene črviče spečati, naj jih prinese gosp. dr. Orlu v Ljubljano, ki jih plačuje, kakor najbolje more.

Gospodarjem in gospodinjam.

(Konec.)

Pri molži je veliko ležeče na tem, kako se molze in kako se v tem s kravami ravna.

Do zdaj nimamo še nobene take mašine, da bi pri molži človeško roko nadomestovala; le roka človeška je v stanu vime in sesce tako obuditi, da krava rada mleko pripusti; rahli prijem za vime in sesce kakor tudi lepo in prijazno ravnanje s kravo o molži je, djal bi, telečjemu sesanju enako; dobro dé kravi; mleko teče iz sescev brez vse posebne prizadeve, vime se izprazni in krava je popolnoma pomolzena. Če se pa o molži s kravo grdo ravna, če jo nemarna dekla v vime suje, ali za sesce prehudo vleče in stiska, z golido udriha ali s kakim drugim orodjem v strah pripravi, da se jame tresti, taka ne bo krave nikdar nikoli do dobrega pomolzla. Pa velika škoda je tudi, ako je dekla tako nemarna, da ne pomolze mleka do zadnjega kančeka. Na vprašanje: ali se mora krava v 24 urah trikrat ali dvakrat molsti? odgovorimo, da naj se trikrat molze, kjer hočejo imeti veliko mleka; vendar se živinorejci tù in tam iz gospodarskih ozirov tudi le dvojne molže držé, na pr. pri kravah na planinah.

Tudi na napajanje je veliko ležeče. Čujte gospodarji in gospodinje, kaj vam o tem povemo.

Srednja krava (pri 6 centih žive teže) pošči v 24 urah po 16 funtov scavnice, v kateri je po 95 stotkov vode; potem takem potrebuje vsaki dan okoli 15 funtov vode, da poredoma šči; 40 funtov blata, ki ga krava gori omenjene velikosti v 24 urah od sebe dá, ima v sebi tudi 28 funtov vode; vodo pa, ki se v prebavljeni klaji, v mlezvi, v krvi nahaja, cenijo učeni možje na 5 do 6 funtov, — po tem takem potrebuje krava vsaki dan po 48 do 49 bokalov vode, ktere ji je le za

živež potreba, brez vse tiste, ki jo po poti in po mleku pogubi.

V mleku pa je po primeri 80 do 92 odstotkov vode (to je, v 100 funtih mleka je vode 80 do 92 funtov); če daje tedaj krava na dan (v 24 urah) po 10 bokalov ali 25 funtov mleka, se ji mora saj 20 funtov vode na dan dati, da se po 10 bokalov mleka v 24 urah namolze.

Po tem takem potrebuje srednja krava dan na dan za vse svoje potrebe skupaj po 70 funtov ali 28 bokalov vode. Da toliko vode krave za pijačo potrebujejo, ki jako molzejo, vejo tudi proste gospodinje, ki svojim kravam soli dajejo, da potem več vode posrkajo, dajejo jim poparjene ali namočene krme, mlačne vode, tako imenovane osoljene žlempe, otrobov, preš, močnate ali druge enake oblode.

Ktera gospodinja le na to gleda, da veliko mleka namolze, naj je že dobro ali slabo, mora pred vsem drugim na to gledati, da kravi obilo vode v vamp spravi.

Pa ne samo napaja, ampak tudi krma pripomore, da imajo krave obilo mleka in dobrega.

Kdor sladke in žlemnate klaje svojim kravam poklada, posebno presne in obilo, kakor na priliko: pese, repe, korenja, sladke trave, posebno prosnega plemena, turšičine slame, sladkega sirka, regrata, slaka, latovke, moljave itd., porok sem mu gotov, da ne bo samo obilo, ampak tudi dobrega mleka namolzel; tisti gospodar pa, ki daje kravam že starih in žarkih, posebno lanénih preš, dobí od krav manj in slabejega mleka, ki ima nekak žaltov duh, in ravno od tega izhaja tudi žaltovo maslo; po velem ali zmrzlem repnem perji dobí mleko nekako neprijeten duh; nektare rastline, ki jih krave dobivajo, delajo višnjevo mleko; če pa krave po mladica in brstji hojevja itd. segajo, dobijo rudeče mleko, pa tudi kri ščijo.

Prav za prav se nič tako zlo ne opira na pijačo in krmo, kakor ravno mleko; vsaki spremen vremena tudi mleko kolikor toliko spremeni; najmanjši drobec kake kisline v molzni golidi, v latvicah ali pa v mlečni shrambi itd. že pripomore, da se mleko zasiri; zato se mora pri mlekarii največ na čednost paziti in snago, ki je prva podstava umne mlekarije.

„Woch. der steier. L. W. G.“

Skušnje.

Od kranjsko-štajarske meje. (Raki na suhem, pa rakova pot nekterih naših rokodelcev.) Čudno se mi je zdelo, da je moja kuharica na sv. Janeza krstnika dan v kleti še živega raka našla, ki je bil družini svojih tovaršev — 5. junija prinesenih — ušel, in čeravno 20 dni na suhem, vendar ni poginil; še izhujšal